

Benkő Levente

A BARCAFÖLDVÁRI HALÁLTÁBOR

A Brassótól északra, 20 kilométernyire elhelyezkedő Barcaföldváron (románul Feldioara, németül Marienburg) működött a második világháború idején és európai befejezését követő közel fél éven át Románia egyik leghírhedtebb fogolytábor. A köztudatba haláltáborként bevonult lágerbe magyar és német

hadifogoly katonák mellett elsősorban észak-erdélyi magyar és (részben) német ajkú civilek ezreit zsúfolták össze 1944 októberétől. Itt válogatták ki a munkaképeseket, akiket a szovjet ellenőrzés alatt álló foksányi átmeneti táborba, majd onnan a Szovjetunió kényszer-munkatáborába irányítottak.

Ismeretlen hídvégi (Kovászna m.) származású fogoly vésett címeres és feliratos alumíniumcsajkája.

A Magyar Királyi Honvédségben rendszeresített típuscsajka.

Felirata: „Hadifogságból Brasó (helyesen: Brassó), Fogsán (helyesen: Focsani), Odessza 1945 ND 46”

A romániai magyar és német ajkú lakosság második világháborús meg-, illetve elhurcolásának gyökerei a két világhégés közötti időszakra nyúlnak vissza. A történetekhez egyértelműen hozzájárult a román közvéleményben, illetve a román hatóságok körében e két évtized alatt kialakult más-ság-, ezen belül magyarságkép. Trianon után az Erdélyben, a Bánságban és a Partiumban élő őshonos magyar, illetve német nemzeti közösség arra törekedett, hogy politikai, kulturális, valamint gazdasági vonatkozásban megszerveze önmagát, s létrehozza az új impérium alatti létét minél könnyebbé és élhetőbbé tevő saját, nemzeti jellegű intézményrendszerét. Ez a törekvés azonban gyanakvást és ellenszenvet váltott ki a többségi román nemzetben és a hatóságok körében is.

MAGYARELLENES HANGULAT

Fokozta a magyarellenes hangulatot a második bécsi döntés és az azt követően, 1940 szeptemberében Észak-Erdélybe bevonuló/visszatérő magyar honvédség néhány kisebb alakulatának a szilágysági Ippen és Ördögkúton elkövetett románellenes tömeggyilkossága. 1944 őszén a Maniu-gárdák néven hírhedté vált fegyveres román szabadcsapatok brassói alakulata – pontos nevén a brassói Iuliu Maniu Önkéntes Zászlóalj – egybekel mellett éppen ezeknek a sérelmeknek a megtorlására indult el székelyföldi magyarellenes vérengzései helyszínére, Szárazajtára, Csíkszentdomokosra, Gyergyószentmiklósrá.

Közben szovjet részről is megfogalmazódott a magyarokkal szembeni negatív álláspont. 1943. június 7-én Nagy-Britannia kormányához intézett levelében ugyanis a szovjet kormány úgy ítélte meg: „azért a fegyveres segítségért, amelyet Magyarország Németországnak nyújtott [...], a felelősséget nemcsak a magyar kormánynak, de kisebb-nagyobb mértékben a magyar népnek is viselnie kell.” Ugyanazon év decemberében, amikor Eduard Beneš száműzetésben lévő csehszlovák elnök Moszkvában tárgyalásokat folytatott a háború utáni rendezésről, a találkozó egyikén Vjacseszlav Mihajlovics Molotov szovjet külügyi népbiztos kijelentette, hogy „a magyarokat meg kell büntetni”.

Románia 1944. augusztus 23-i átállását követően heves magyarellenes sajtókampány kezdődött. Az első Sănătes-

cu-kormányt alkotó, Iuliu Maniu vezette Nemzeti Parasztpárt, valamint a Nemzeti Liberális Párt sajtója azt terjesztette, hogy a magyarság kollektíven bűnös, úgy kell elbánni vele mint bűnös néppel. A brassói Iuliu Maniu Önkéntes Zászlóalj lapja, a *Desrobirea* arról cikkezett, hogy „*kegyetlenül meg lesz torolva a magyarok minden gyilkossága és bűne, akárcsak az 1940 óta megölt 50 000 román élete*”, s hogy „*csak a halál és a vérontás jelenthetnek igazságos elszámolást köztünk és a puszták barbárjai között*”, következképpen a magyarokat „*meg kell semmisíteni, vagy vissza kell üldözni Ázsiába*”.

Hasonló hangnemben írt a Maniu-féle Nemzeti Parasztpárt lapja, a *Dreptatea*, mely szerint a románok kegyetlenül megbosszulják az ellenük irányuló cselekedeteket, így nemcsak a magyarok vezéreit kell megbüntetni, hanem a székelyek ezreit is, akik – a lap állítása szerint – felelősek románok haláláért és bántalmazásáért. A Brassóban megjelenő *Gazeta Transilvaniei* a magyarok ellen alkalmazandó golyókról, szenvedésről és vérontásról cikkezett. Ebben a hangulatban hiába hangoztatta egy tízezres brassói népgyűlésen dr. Teofil Vescan kolozsvári egyetemi tanár, hogy „*az erdélyi nép szerencsétlenségéért nem az egész magyar nép bűnös*”, és hiába intett óva hasábjain az Ekésfront lapja, a *Plugarii*, hogy „*ne egy egész nép, hanem csak a bűnösök büntetését kérjük*”.

INTERNÁLÁSI RENDELKEZÉSEK

Kétségtelen, hogy a magyar és a német nemzetiségűekkel szembeni román hatósági bánásmód, ezen belül az elhurcolások szoros összefüggésben álltak az augusztus 23. után megváltozott katonapolitikai helyzettel. Románia ugyanis az átállást követő harmadik napon, 1944. augusztus 25-én hadat üzent Németországnak, a Torda térségéből a Déli-Kárpátok hágóinak lezárása céljából indított szeptember 5-i magyar katonai támadást követően pedig Magyarországnak is. Ebben a helyzetben augusztus 25-én a Sănătescu-kormány belügyminisztériuma elrendelte, hogy még aznap tartóztassák le a romániai német népcsoport valamennyi vezetőjét, a szász és a sváb lakosság esetleges ellenállásának megszervezőit, valamint a magyar közösség vezetőit; augusztus 27-én pedig a csendőrség főfelügyelőse adott utasítást újabb internálások végrehajtására. Ezek az intézkedések a

dél-erdélyi magyar és német őshonos lakosságot érintették.

Az észak-erdélyi őshonos magyarok és svábok, valamint a Románia területén tartózkodó – 1940. augusztus 30., tehát a második bécsi döntés után érkezett – magyar és német állampolgárok internálását, azaz tömeges elhurcolását azt követően indították el, hogy 1944. szeptember 12-én Moszkvában megkötötték a szovjet–román fegyverszüneti egyezményt. Ennek 2. szakasza arról rendelkezett, hogy „*Románia kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát Németország és Magyarország [Románia] területén [...] ott tartózkodási hellyel bíró állampolgárainak internálására*”. Ennek alapján szeptember 15-én a román csendőrség főfelügyelőse elrendelte minden magyar és német állampolgár családjával együtt történő internálását a Tirgu Jiu-i táborba.

Abból, hogy a zsidók mellett az „idegenekhez” férjhez ment román nemzetiségű nők szabadok maradhattak, és csak akkor kellett internálótáborokba vonulniuk, ha követni akarták férjüket, világosan kitetszik, hogy az internáláskor az állampolgárság mellett elsősorban a nemzeti hovatartozást vették alapul a román hatóságok. Ezt támasztja alá az is, hogy míg például az észak-erdélyi magyar állampolgárságú, magyar útlevéllel rendelkező magyarokat internálták, az azonos állampolgársági státusban lévő, tehát azonos jogállású észak-erdélyi román nemzetiségűeket nem. Ezt az álláspontot erősítette meg a belügyminisztérium szeptember 29-én kelt, 44759. számú parancsa, amely szerint: „*Dacára annak, hogy a Bécsi Diktátum hatálytalanítása nyomán Észak-Erdély valamennyi lakója úgy tekintendő, mint akik automatikusan és visszamenő hatállyal újra román állampolgárokká váltak, a magyar útlevéllel rendelkező és a román közigazgatás ellenőrzése alatt álló területen lévő észak-erdélyi származású magyar és német nemzetiségűek internálandók*.”

Ebben a szellemben adta ki a román hadsereg nagyvezérkara október 19-i, 578 832. számú értesítését, mely szerint „*a magyar hadseregben szolgált és a felszabadított Erdélyben levő otthonaikba hazatért katonaszökevények hadifoglyoknak tekintendők és lágerekbe internálandók*”. E két intézkedéssel az internálást az állampolgárság jogköréből etnikai síkra terelték s Erdély őshonos magyar és német nemzetiségű teljes lakosságára kiterjesztették. Nem mellőzhető az a szempont sem, hogy a szovjet

A barcafeldvári internálótábor egykori legénységi szállása 2010-ben. Lebontották

A barcafeldvári internálótábor egykori parancsnoksági épülete (fent)

A barcafeldvári internálótábor hírhedt kőpincéinek egyike.

Előfordult, hogy foglyokat zsúfoltak össze bennük, gyakran a szökési kísérletek során elfogottakat zárták ide büntetésből (lent)

„mintához” hasonlóan Romániában is tapasztalható a katonák és a civilek öszszemosása a fogságba hurcolás terén.

LÁGEREK ROMÁNIÁBAN

1941. június 22. és 1944. augusztus 23. között Románia a hitleri Németország (és Magyarország, valamint Olaszország) oldalán hadat viselt a Szovjetunió ellen. Ebben az időszakban Románia területén 12 lágert hoztak létre a szovjet hadifoglyok számára. E lágerek egyike volt a 2. számú barcafeldvári fogolytábor, ahol Románia átállása napján, azaz 1944. augusztus 23-án 5306 szovjet hadifoglyot tartottak fogva. A romániai lágerekben ekkor összesen közel 60 000 szovjet – ezen belül a Vörös Hadseregben szolgálatot teljesítő több mint 25 000 ukrán, több mint 17 800 orosz, valamint közel 16 500 egyéb nemzetiiségű – hadifoglyot őriztek.

Az ő helyüket vették át 1944 őszétől a magyar és a német foglyok, többségükben otthonaikból elhurcolt civilek. Az augusztus 23-át követő időszakban a romániai gyűjtő-, illetve átmeneti, ideiglenes vagy/és állandó fogolytáborok száma 44-re nőtt, a legismertebbek közé tartozott a barcafeldvári és a Tirgu Jiu-i román, valamint a máramarosszigeti és foksányi szovjet láger. Túlélők állítása szerint Barcafeldváron a foglyok 70-80 százalékát otthonukból elhurcolt civilek, 20-30 százalékát pedig fogságba esett katonák, tehát hadifoglyok tették ki, másutt ez az arány éppen fordított volt.

Az elhurcolások során gyakran tapasztalt félrevezetés volt, hogy a magyar férfiaknak azt ígérték, a csendőrszökökön igazolást kapnak, utána szabadon hazamehetnek. Egy másik, gyakran alkalmazott cselszöveg volt a szovjet „málenkij robot” mintájára a néhány napi munkára, utak, hidak javítására történő behívás. Azzal a „váddal”, illetve gyanúval is hurcolták el magyarokat, hogy partizánok voltak vagy partizánakciókra készülhetnek.

A FÖLDVÁRI HALÁLTÁBOR

Az emlékezetben, de már a korabeli sajtóban is haláltáboroként elhíresült barcafeldvári lágerbe magyar és német hadifoglyok mellett a fogolysereg legnagyobb részét kitevő észak-erdélyi magyar és sváb polgári személyeket zsúfoltak össze. Az itt fogva tartottak

számáról eltérő adatok léteznek. Niculae Spiroiu volt honvédelmi miniszter 1993-ban közölte, hogy a lágerben felületes volt a foglyok nyilvántartása – a névösszeírás hiányát például a foksányi szovjet lágerrel kapcsolatos források is megerősítik –, emiatt nem találtak összesítő statisztikát a táborban járt foglyokról. Egy 1945. október 18-i összeírásra hivatkozva közölte, hogy az ún. nyugati hadjárat idején a földvári táborban 1450 német hadifogoly fordult meg, „a többi fogolykategóriáról nem készült hasonló összeírás”. Spiroiu szerint 1944 októberé és 1945 júliusa között 298 fogoly halt meg a táborban pusztító kiütéscsúsz-járvány idején.

A földvári fogságot túlélők között akadt, aki 8000 foglyorról tett említést, és volt, aki 4500-ra tette az itt elhunytak számát. A láger állandó létszáma öt-hat-ezer fő lehetett, hiszen – mint láttuk – 1944 augusztusában több mint 5000 szovjet hadifoglyot őriztek Barcaföldváron, a befogadóképeség tehát adott volt. Ehhez közelít a romániai fogolytáborokban sínylő magyar foglyok névsorait és egyben az első helyszíni beszámolókat közlő korabeli sajtótermékek közül a Marosvásárhelyen megjelenő *Szabad Szó* című napilap 1945. februári közlése is. A lap a földvári haláltáborban sínylő „hatezer magyar hadifogoly és internált” szörnyű sorsát tette szóvá. A sepsiszentgyörgyi *Dolgozók Szava* című hetilap egy hónappal korábban a Földváron ártatlanul sínylő 2500-3000 magyar, német, román, szerb és zsidó foglyorról tett említést.

Tekintve, hogy a barcaföldvári láger a foksányi szovjet – 35-40 000 fős – fogolytábornak szállította az „utánpótlást”, valószínűsíthető, hogy 2-3000 lehetett a földvári láger állandó létszáma. A *Dolgozók Szava* egy kiszabadult fogoly elmondása alapján arról számolt be, hogy Földváron 15 éves gyermekektől aggokig minden korosztály megtalálható. Mivel állandóan érkeztek az újabb és újabb foglyok, a földvári tábor annyira túlszűfolt lett, hogy az internáltak egy részét átvezényelték a szomszéd-

dos román helységbe, Lüetretre (románul Arini). Az ottani, két nagyobb istállóban létrehozott rögtönzött melléktáborban azonban a deszkapriccs összeomlott az emberek súlya alatt, és több mint harmincan súlyos sérüléseket szenvedtek.

Egy, a Földvárra hurcolt édesapját 1945 februárjában kereső asszony a korabeli sajtóban számolt be a látottakról. Elmondása szerint nagy kiterjedésű területen, földbe vájt, fűtetlen lyukakban tartották fogva az embereket, akik halálápadt arcukkal inkább síri alakokra emlékeztettek. A napi ételmeleg két deciliter meleg vízből, délben négy deciliter burgonyalevesből, azaz sárga léből állt, amelyben alig úszkált néhány darabka burgonya, s ehhez kaptak még öt deka kenyeret. A szemtanú napi 20-25-re tette az elhunytak számát, akiket a keményre fagyott föld miatt nem tudtak azonnal eltemetni, így előfordult, hogy a halottak sokszor napokig temetetlenül heverték.

A foglyok kicsempészett cédulákra írt üzenetekben kértek segítséget a külvilágtól. Balázs András futásfalvi (Kézdiszék) fogoly 1944. december 24-i keltezésű céduláján arról értesítette övéit: „Édes jó szüleim és testvéreim! Tudatom soraimmal, hogy tegnap, 23-án megérkeztünk Földvárra. Itt szó sem lehet a szabadulásról, az egészségből ki kezdünk fogyni, le vagyunk gyúrva egy szobába, se enni, [a]hogy kellene, se víz, se tisztálkodás. [...] Máma az oltszemiek hoztak kenyeret, kalácsot, vagy három szekerrel, amit gyűjtöttek, de csak az örök nyerészkedtek rajta.” 1945. március 16-án azt írta haza: „A cseheket és a szerbeket küldik más lágerba [...], és ott intézik az ők ügyeiket, mi pedig maradunk. Ezek valószínű azt akarják, hogy vagy románok legyünk, vagy itt pusztuljon az egész.”

A Magyar Népi Szövetség megbízásából Földvárra látogató Kovács Andor 1945 februárjában arról számolt be, hogy a példátlan szenvedéseknek kitett foglyoknak ételmeleg, ruhát, orvosságot és injekciókat vittek, és említést tett arról is, hogy „milyen sok áldozata van ennek a tábornak”. A körülményekre jellemző, hogy az 1945 februárjában Földváron fogva tartott 6000 fogoly fele beteg volt. Ebben az időszakban naponta 20-25 elhunytat temettek; s bár a tábornak ekkor már volt orvosa, gyógyszer hiányában alig tehetett valamit a betegekért. Az otthonról kapott csomagok maradékát a foglyok olyan késéssel kapták meg, hogy már bűzlött a romlott étel, a földvári szászok pedig „ha megbolondult is a magyar, akkor sem juttattak egy falatot sem”. 1945 februárja végén a sajtóban napvilágot látott három levél, amelyekből kiderült, hogy a táborparancsnokság nem adja át a foglyoknak a hozzátartozók által hozott csomagokat. A hozzátartozók az örök tilalma ellenére kerülő utakon mégis megközelítették a temetőt, ahol a foglyok elhunyt társaik sírjait ásták, itt lopva szót tudtak váltani rokonaikkal, és át tudták adni a csomagokat.

A gödröket a végelegyengülés határán lévő foglyokkal ásatták, de a tanúvallomásokból kiderül, hogy „ezek nem képesek annyi sírt ásni, amelyekbe a naponta elhalt foglyokat el tudják temetni”. „A foglyok nagyon kérték, hogy intézzünk valamit ügyükben, mert ha nem, valamennyien ott pusztulnak el. Ma délelőtt is 15 társukat temették el. A délelőtt eltemetett halottak között volt az egyik velünk jött asszony férje is, aki az átélt borzalmakban megtébozódott,

Túlélők a hídvégi és barcaföldvári megemlékezésen 1999. július 17-én.
Elöl állnak: Gothár László (Csíkszentdomokos), Bartha János (Olasztelek, 1945 októberében egyike volt a lágerből utolsóként szabaduló foglyoknak), Bocskor Imre (Csíkszentmárton)

Tenyérnyi nagyságú tábori szuvenírtárgy: kézzel szőtt, mintás perzsa szőnyeg, amelyet egy Varga nevű, volt 33-as hegyivadász-zászlóaljbeli főhadnagy készített Fülöp Sándor kolozsvári fogolytársának ajándékba.

Emléktárgy a távol-keleti fogolytáborokból: almafából készített, a Kamakurai Dajbutszut (Buddhát) ábrázoló, feliratos, féldomború plakett. Szabados Pál repülő őrnagy, hadifogoly ajándéka Fülöp Sándor kolozsvári fogolytársának, amelyet egy Japánról szóló könyvben található fénykép alapján készített. Jelgavai láger, 1948. március 31.

s így halt meg. Azt is elmondták a foglyok, hogy a még a táborban levő újabb 30 halottat nem tudják eltemetni, mert nem győznek elég sírt ásni” – számoltak be a szemtanúk.

Az elmondottakból az is kiderül, hogy egy sírba 3-4 halottat tettek, de csak egy keresztet állítottak föléjük, s ezt több túlélő mellett a földvári lágerből 1945 márciusában megszökő egykori fogoly, Nagy B. Imre (Szarazajta) is megerősítette. Mint mondta, volt olyan nap, hogy 35-40 elhunyt foglyot hantoltak el egy közös sírba, és mert a lelkész nem volt jelen a „temetésen”, az elhunytakról semmilyen feljegyzés nem készült. A szintén erdővidéki túlélő, Égető Jenő (Köpec) azt mondta: „napirenden volt a sok halott, örökkéig haltak meg az emberek [...] a gödröket úgy ástuk, hogy amint az egyik rendnek ástuk ki a gödröt, a másik rend halottra a földet hánytuk rá”. A felsőlelhényi (Kézdiszék) Moré Mihály pedig úgy fogalmazott: „Míg ott voltam, ötszáz ember halt meg Földváron.” Szemtanúk szerint a foglyok annyira le voltak gyengülve, hogy a szájukat sem tudták kinyitni, hogy egyenek. Az egyik látogató arról számolt be, hogy 1944 karácsonyán fia két sáros krumplit kapott, és amikor újabb kettőt szerzett, az örök rettenetesen elverték.

A haláltáborban elhunytakról eddig három – egymástól eltérő, illetve egymást részben fedő – névösszeírás került elő. A Földvárral szomszédos Hídvég

község akkori református lelkésze, Lőrinczi Árpád 184 elhunyt adatait rögzítette az egyházközség halotti anyakönyvében – egy-két kivételtől eltekintve azokat, akiket maga temetett el, és akiknek személyi adatai egyáltalán eljutottak hozzá. A Magyar Országos Levéltárból egy másik, 156 nevet tartalmazó összeírás került elő, a földvári község-háza halotti anyakönyvébe pedig 1943 januárjától 1944 augusztusáig elhunyt 19 szovjet hadifogoly és 1944 novemberétől 1945 júniusáig elhunyt 185 magyar és német hadifogoly és internált adatait rögzítették.

A három névösszeírás alapján, az átfedéseket is figyelembe véve nagy valószínűséggel állítható, hogy a földvári fogolytáborban és közvetlen környékén – ideértve a brassói és lüeti légert is – az elhunytak közül majdnem 400 áldozatról van adatunk. Ha azonban elfogadjuk, hogy az 1945 februárjában és márciusában pusztító tífusz- és vérhasjárvány idején – miként a korabeli sajtóban beszámoló tanúk és a túlélők is állítják – valóban 20-25 elhunyt foglyot temettek naponta, akkor az áldozatok száma jóval meghaladja mind a Spiroiu-levéliben, mind a fennebb idézett három forrásban szereplő adatokat. Ezt látszik alátámasztani az az állítás is, mely szerint sok elhunyt foglyot gyakorlatilag jeltelenül, nyomtalanul temettek el Barcaföldváron, mivel a lelkész nem lehetett jelen, és nem volt, aki az elhunytak adatait rögzítse.

SEGÉLYAKCIÓK

Egy hozzátartozó 1945. februári beszámolója szerint 500 lejért csak annyit tudott meg a kapunál őrt álló katonától, hogy öccse nincs a foglyok között. Nem bízott az őt szavahihetőségében, néhány napig még Földváron maradt, s a kocsmában arra lett figyelmes, hogy a katonák feltűnően könnyen és sokat költekeznek. Rájött, hogy a pénz azoktól a hozzátartozóktól származik, akik az örök lefizetésével próbálnak meg tudni valamit internált családtagjukról. A szemtanú látta, amint a katonák a foglyoknak szánt élelemcsomagokból falatoznak, sőt maguk az örök mondták el, hogy a foglyok részére beküldött csomagokat a parancsnokság nem adja át, hanem a katonák között osztja szét, a foglyok pedig sem az otthonról küldött vagy hozott ételmelet, sem a ruhaneműt nem kapják meg. Éppen azokban a napokban érkezett Földvárra egy 11 szekérből álló karaván, amely az erdővidéki Barótról a községi bíró vezetésével hozott ételmelet, gyógyszert és ruhát, de ezt a szállítmányt sem engedték be a kapun.

A körülmények ismeretében a marosvásárhelyi Népvédelmi Egyesület és a Vöröskereszt felhívással fordult a lakossághoz a Barcaföldváron sínylő internáltak segélyezésére. Elsősorban ételmelet, ruhát és pénzt kértek a foglyok számára, hogy a lehető leghamarabb enyhítsenek a fogvatartottak szenvedé-

Ismeretlen háromszéki fogoly román katonai alumíniumcsajkjája és Pető P. Miklós (Felsőrákos, Kovászna m.) fogoly saját készítésű alumíniumkanala a szovjet fogságból. A kanál vésett felirata: „Arhangelszk 1945-46”.

Ismeretlen háromszéki származású fogoly alumínium-pohara a szovjet fogságból. Német hadifogollyal élelemért cserélt, Wehrmacht-típuskulacs mellé rendszeresített pohár. Virágdíszítése melletti monogramja: „B. I.”

Ismeretlen háromszéki fogoly alumíniumból készült mahorkás doboza, felirat nélkül.

sein. Nagy segítséget nyújtott az egész város, de kiemelkedett a Hangya Alkalmazottak Szakszervezete, amely a munkaadó Hangya Szövetkezet és a Transsylvania Vajgyár támogatásával huszonegy óra alatt teherautónyi élelmet és ruhát gyűjtött össze. Az „expedíció” 1945. február 24-én vitte el Földvárra a szállítmányt. A vöröskeresztes és vörös zászlókkal feldíszített teherautót az őrség beengedte a táborba, ahol – beszámolójuk szerint – azt tapasztalták, hogy noha a fertőtlenítés és a fürdetés beindult, továbbra sincs orvosi ellátás, s a foglyoknak elsősorban lábbelire és mosakodóeszközökre lenne szükségük.

Mindezek nyomán szinte egész Erdélyre kiterjedt a foglyok mentésére már korábban elindult lakossági segélyakció. Mindenekelőtt a Földvárhoz közel eső magyar falvak lakossága vette ki a részét ebből. Az akcióban jeleskedő hídvégi magyarok otthonukban szállásolták el a szomszédos Földváron fogva tartottakat kereső szilágysági, partiumi hozzátartozókat, akiknek lehetőséget biztosítottak, hogy ételt főzzenek az éhezők számára. A Földvárral szomszédos Krizba falu evangélikus gyülekezetének akkori lelkesze, Máthé János hídvégi kollégája, Lőrinczi Árpád felhívására 1945 januárjában gyűjtést szervezett a faluban. Az asszonyok ételt főztek, amelyet az összegyűjtött ruhanevel együtt szekerekkel szállították Földvárra, ott azonban az őrség nem engedte be a segíteni szándékozókat.

A szállítmány így a Lügeten szintén sanyarú sorban sínylő foglyokhoz került. Máthé János pontos leltárt készített a segélyküldeményről, eszerint a háborús körülmények miatt rettenetesen nehéz helyzetben lévő krizbiaiak egyebek mellett 90 kiló kukoricaliszttal, 63 kiló szemes paszullyal, 60 kiló krumplival, 40 kiló szalonnával, 55 liter tejjel, 174 kiló kenyérral, 25 kiló káposztával, 53 tojással, néhány ruhadarabbal és két doboz gyógyszerrel tudták segíteni a foglyokat.

Az 1945. februári-tavaszi segélyakciók javítottak valamelyest a foglyok életkörülményein. A tábor magyar orvost kapott, akinek nagy szerepe volt a gyógyításban, és „egyszerű eszközeivel is sikerült elérnie, hogy az eddigi elhalálzási arány egynegyedére csökkent”. Dr. Szabó Zoltán nyugalmazott kézdivásárhelyi orvos, aki 1945 márciusában a Vöröskereszt küldöttségének tagjaként a földvári lágerbe látogatott, így számolt be az ott tapasztaltakról: „A táborban ismertem meg dr. Kanabé Antal kézdivásárhelyi orvost, aki foglyként a kórházbarakkban dolgozott, minimális eszközzel, gyógyszerrel küzdve az ott fekvő súlyos betegek életéért. Csoportunknak lehetősége nyílt volna »kicsempészni«, kiszabadítani őt a lágerből, ám Kanabé Antal nem vállalta a szöktetést, mert nem akarta orvos nélkül hagyni a tábort és súlyos betegeit a kórházbarakkban. Visszautasította a lehetőséget, és ott maradt konokul, makacsul küzdve a lehe-

tlen körülmények között a túlélésért.” Kanabé Antal később kiszabadult és Kézdivásárhelyen folytatta pályáját.

A tábor másik orvosa dr. Papp Béla brassói főorvos volt, aki 1945 februárjában már a lágerben raboskodott. Emlékezésében leírja, hogy Földváron barakkról barakkra járva közel 500 tífuszos foglyot gyógyított abban az időszakban, amikor naponta tízesével haltak meg a betegek. „Amikor fülembé jutott, hogy a végső elkeresedésükben levő foglyok ki akarnak erőszakosan rohanni a táborból, összegyűjtöttem és meggyőztem őket ennek a lépésnek a súlyos következményeiről, úgyhogy meggondoltan, megfontoltan lemondtak erről a veszedelmes szabadulási módról. Tartottam bennük a lelket, igyekeztem visszaszerezni bizalmukat a szabadulás iránt.” A terep ismeretének, valamint otthonuk viszonylagos közelségének köszönhetően több székelyföldi fogoly szökött meg a barcaföldvári, illetve a lügeti lágerből. A földvári lágerből 1945. október végén engedték szabadon az utolsó foglyokat.

A barcaföldvári volt láger utolsó fennmaradt közös sírdombján az elhunyt szovjet katonák tiszteletére 1998-ban az Orosz Föderáció, 2001-ben pedig a magyar foglyok emlékére Ungvári Barna András lelkes kezdeményezésére a hídvégi református gyülekezet állított emlékművet. ♦

